

Uticaj savremenog nuklearnog i hemijskog oružja na izvođenje borbenih dejstava

Dosadašnji razvoj i proizvodnja nuklearnog oružja i drugih sredstava za masovno razaranje i uništavanje bitno su uticali na ratne doktrine, kao i pripreme oružanih snaga i ostalih ratnih potencijala gotovo svih zemalja.

Danas relativno mali broj zemalja poseduje nuklearno oružje. Međutim, pored nuklearnih sila, za svet predstavlja posebnu opasnost tendencija i mogućnost proliferacije nuklearnog oružja. Smatra se da još oko 10 zemalja poseduju nuklearnu tehnologiju kojom se može proizvoditi ovo oružje. Očekuje se da će posle 1985. godine za to biti sposobno oko 30 zemalja u svetu.

Supersile raspolažu takvim nuklearnim potencijalom kojim bi se mogle nekoliko puta međusobno uništiti. Ceni se da ukupna snaga postojećeg nuklearnog potencijala u svetu prelazi 50.000 megatona, što je ekvivalentno snazi oko 2,500.000 bombi tipa »hirošima«. Asortiman nuklearnih projektila po snazi je veoma širok i kreće se od ekvivalenta nekoliko desetina tona TNT do 100 megatona. Međutim, trka u nuklearnom naoružanju i dalje se nastavlja.

Broj nuklearnih projektila u Evropi dostigao je cifru od preko 10.500. Dostignut je i visok stepen u nuklearizaciji Mediterana sa širim zaleđem u kome su prisutne snage oba vojna bloka. U tom području razmešteno je oko 3.000—4.000 nuklearnih projektila.

Pojedinačna snaga američkih i sovjetskih nuklearnih sredstava u Evropi kreće se u dijapazonu od 20 tona TNT do preko 100 KT, a njihova ukupna snaga ceni se na ekvivalent snage oko 20.000 nuklearnih bombi tipa »hirošima«. U sastavu evropskih snaga nalizi se i veliki broj lansera i nosača nuklearnog oružja.

U odnosima supersila veoma su prisutna nastojanja da se izbegne direktna konfrontacija koja bi vodila ka svetskom nuklearnom ratu. Pregovori u okviru SALT-a obuhvataju upravo one vrste oružja koje bi u takvoj konfrontaciji predstavljale osnovnu opasnost.

Zbog toga su poslednjih godina sve prisutnije tendencije u razvoju nekih novih oružja, koja se prema svojim efektima sve više približavaju klasičnom oružju. Istovremeno se javljaju i teorije koje ovim vrstama oružja nastoje da obezbede tretman klasičnog oružja i da time smanje mogućnost eskalacije ka opštem nuklearnom ratu.

Rezultat takvih tendencija je pojava taktičkog nuklearnog oružja veoma male snage, takozvanih mini nuklearnih oružja i neutronske nuklearnog oružja.

Taktičko nuklearno oružje veoma male snage rezultat je usavršene tehnologije proizvodnje čistijih nuklearnih eksploziva i saznanja da dalje povećavanje snage nuklearnog oružja nema više nikakvog smisla, pošto je dostignuta snaga koja omogućuje razaranje i najvećeg mogućeg cilja.

Prema konstrukcijskim karakteristikama, ova oružja definišu se kao goli nuklearni eksplozivi, bez neutronske reflektora i sa minimalnom debljinom košuljice, a snaga im se kreće od 20 tona TNT do 1 KT.

Imajući u vidu visoku preciznost lansiranih sredstava, ovim nuklearnim oružjem omogućeno je:

- dejstvo po manjim, ali jako utvrđenim i branjenim ciljevima;

- organičenje efekta na tučeni cilj i izbor vrste efekta koji se želi postići. Postoje neki podaci koji ukazuju da se kod ove vrste nuklearnih oružja snaga može birati posebnim brojeanim sistemom i da se može kretati u okviru odnosa od 1 do 10 puta;

- znatno smanjenje zone sigurnosti, što omogućava brzu eksploataciju efekata nuklearnog udara;

- povećana je brzina upotrebe i preciznost u pogađanju ciljeva, što omogućava brzo tučenje novootkrivenih ciljeva.

Uvođenjem u naoružanje nuklearnih oružja takvih osobina, danas se s ozbiljnošću postavlja i pitanje — da li se na taj način ne povećava opasnost da do njegove upotrebe eventualno dođe i u ratnim sukobima relativno ograničenih razmera.

U poslednje vreme u javnost je prodrila vest da je na poligonu u SAD izvršena eksplozija neutronske bombe. Na osnovu objavljenih podataka i stručnih analiza može se zaključiti da je to novo taktičko nuklearno oružje sa »povišenom« radijacijom, u suštini, termonuklearno oružje veoma male snage. Zasniva se na termonuklearnoj reakciji oslobađanja energije fuzijom lakih jezgara deuterijuma i tritijuma. Pri ovome se 70—80% oslobođene energije predaje okolnoj sredini u vidu snažnog impulsa neutronske zračenja, te se osnovno dejstvo manifestuje u ozračivanju žive sile i izazivanju masovnih radijacionih oboljenja. Dometi efikasnih gubitaka su za oko 2,5 puta veći u odnosu na klasično taktičko nuklearno oružje. Neutronske oružje nameće veći broj novih problema u domenu zaštite žive sile, na planu upotrebe jedinica i komandovanja. Zbog osobina neutron-

skog zračenja pretpostavlja se da će ono, u osnovi, biti usmereno na živu silu u tenkovima i drugim oklopnim sredstvima, na neutralisanje ljudstva branjenih objekata, aerodroma, raketnih i PA sredstava, značajnih elemenata u sistemu komandovanja i rukovođenja i sličnih ciljeva.

Inžinjerijsko uređenje zemljišta je i do sada imalo značajnu ulogu u oblasti zaštite od nuklearnog oružja. Neutronske zračenje ga još više potencira i nameće nove tehničke zahteve.

Kako čelik ne predstavlja značajniju zaštitu od neutronske zračenja, ozbiljno se postavlja pitanje realizacije zaštite od neutronske zračenja u tenkovima i oklopnim transporterima.

U poslednje vreme nagoveštava se i mogućnost razvoja radiacionog oružja koje bi izazivalo jaku radijaciju bez eksplozije. Za sada još nema pouzdanih podataka o takvoj vrsti oružja.

U senci razvoja nuklearnog oružja intenzivan razvoj hemijskog oružja dugo se jedva primećivao. Međutim, činjenica je da je razvoj tog oružja u svim bitnim fazama menjanja strategijskih gledanja velikih sila pratio osnovne postavke o varijantama mogućih ratova.

Dok je u periodu zaoštrenih odnosa u antagonističkim blokovima opasnost od izbijanja globalnog sukoba bila izraženija, razvoj hemijskih borbenih sredstava bio je orijentisan prvenstveno na visokotoksične materije. U skladu s tim su razvijana i sredstva za njegovu primenu, čija je zajednička karakteristika sposobnost stvaranja velikih kontaminiranih površina za vrlo kratko vreme.

Nasuprot tome, sve prisutnija realnost lokalnih ratova uticala je na razvoj nesmrtonosnih hemijskih materija, namenjenih za privremeno onesposobljavanje žive sile i na pokušaj njihovog sve otvorenijeg svrstavanja u klasična borbena sredstva.

Poslednjih godina veliki značaj se pridaje takozvanim bojnim otrovima za onesposobljavanje kao izuzetno pogodnim sredstvima za dejstva u uslovima masovnog otpora naroda. Neke zemlje su ih svrstale u red klasičnog oružja i nema nikakvih dilema o tome da li će se upotrebiti. To predstavlja potencijalnu opasnost ka eskalaciji do najsmrtonosnijih BOt, jer kada jednom dođe do upotrebe BOt, pa ma oni bili i »najbezazleniji«, otvara se put za vođenje hemijskog rata u njegovom najgorem obliku.

Podatke o postojećem potencijalu hemijskog oružja treba primati sa velikim rezervama. Savremena hemijska industrija u procesu proizvodnje koristi veliki broj hemijskih spojeva koji se mogu upotrebiti za proizvodnju BOt, a veoma je razvijena i industrija za proizvodnju insekticida i sredstava za zaštitu bilja. Za nova hemijska

oružja napušta se proizvodnja BOT u klasičnom smislu, a proizvode se relativno bezopasna hemijska jedinjenja od kojih u toku lansiranja na cilj nastaju vrlo toksični BOT. Sve to u velikoj meri zamagljuje stvarno stanje u proizvodnji BOT, ali istovremeno ukazuje na ogroman potencijal i mogućnost da ih proizvodi svaka zemlja koja ima razvijeniju hemijsku industriju.

Dalji razvoj hemijskog oružja usmeren je na pronalaženje novih i toksičnijih BOT i usavršavanje sredstava za njihovu upotrebu s osnovnim ciljem da se obezvrede postojeći sistemi zaštite.

Kao što se vidi, pojava novih vrsta oružja za masovno uništavanje, posebno nuklearnog, u izvesnoj meri menja dosadašnja gledanja na vođenje nuklearnog rata. Sve više ima shvatanja da upotreba ovih vrsta nuklearnog oružja ne mora dovesti do eskalacije koja bi dovela do opšteg nuklearnog rata.

Nuklearno oružje, zadržavajući i dalje u globalnim okvirima strategijski značaj, danas sve više zadire u taktičke i taktičko-operativne okvire vođenja borbenih dejstava. To je, pored ostalog, i jedan od ciljeva sadašnjeg trenda u njegovom usavršavanju.

Pojavom novih vrsta nuklearnog oružja više se ne postavlja problem rentabilnosti ciljeva u klasičnom smislu. Savremena nuklearna oružja namenjena su u prvom redu za rešavanje taktičkih i taktičko-operativnih zadataka na bojištu. Svi objekti, čijim se slamanjem obezbeđuje brz prodor kroz branjene rejone ili masovnije izbacivanje žive sile iz borbe, postaju rentabilni ciljevi. Oklopna borbeno vozilo, koja su pružala efikasnu zaštitu od klasičnog oružja, u znatnoj meri gube tu svoju prednost. Eksploatacija učinaka nuklearnog oružja više nije vezana sa problemima koji su postojali pri dejstvu klasičnog nuklearnog oružja.

Upotreba ove vrste nuklearnog oružja stvoriće sigurno i nove probleme u oblasti komandovanja i veze, u postrojavanju borbenih poredaka, manevru snagama na bojištu i organizaciji pozadinskog obezbeđenja, a posebno u zbrinjavanju povređenih. Verovatno da će to prouzrokovati i potrebu za prilagođavanjem formacijske strukture taktičkih jedinica novim uslovima vođenja borbenih dejstava.

Proces u sagledavanju ovih problema je započet i on je u toku. Međutim, biće potrebni dalji naponi svih odgovornih faktora da se ovaj proces dovede do kraja. To je, uostalom, i jedan od bitnih zadataka koje u osposobljavanju oružanih snaga traži koncepcija opšte-narodne odbrane.